

Н.Ю. Мельничук

Д.Ю.Н.,
професор Львівського державного
університету внутрішніх справ
Б.О. Кошовий
магістрант

АДВОКАТУРА УКРАЇНИ В ОНТОЛОГІЧНОМУ ВИМІРІ

У статті окреслено онтологічні засади діяльності адвокатури в аксіологічних параметрах. Осмислюється адвокатура в онтологічному вимірі крізь призму антропологічної парадигми.

Ключові слова: *адвокатура, онтологія, аксіологія права, гносеологія права, антропоцентризм.*

В статье очерчены онтологические основы деятельности адвокатуры в аксиологическом разрезе. Рассматривается адвокатура в онтологическом измерении, с позиций парадигмы антропоцентризма.

Ключевые слова: *адвокатура, онтология, аксиология права, гносеология права.*

Authors discovered ontological basics of advocacy in the context of axiological approach. Potential of advocacy in ontological-anthropological aspect was allocated.

Key words: *advocacy, ontology, axiology of law, epistemology of law.*

Постановка проблеми. Формування правової держави і громадянського суспільства в Україні неможливе без захисту законних прав та інтересів людини. Конституція України [1] закріплює право на правову допомогу та захист. У цьому контексті актуальною стає проблема діяльності адвокатури в контексті онтологічних засад права в аксіологічному вимірі.

Аналіз останніх досліджень. У науковій літературі проблема діяльності адвокатури знайшла висвітлення у працях М. Ю. Баршевського, Н. А. Берlach, Є. Є. Васильєва, М. М. Михеєнка, В. В. Нікітченка, О. Д. Святоцького, Є. М. Смирнова, Є. В. Фесенка та ін. Однак проблема діяльності адвокатури як складової онтологічної проблематики в аксіологічному вимірі не піднімалась.

Метою статті є виявлення онтологічних засад адвокатури як добровільного професійного громадського об'єднання, що призначене сприяти захисту прав та свобод громадян в аксіологічному вимірі.

Виклад основних результатів дослідження. У Законі України "Про адвокатуру" зазначено, що адвокатура здійснює свою діяльність на принципах верховенства закону, незалежності, демократизму, гуманізму і конфіденційності. Адвокат має право займатись адвокатською діяльністю індивідуально, відкрити своє адвокатське бюро, об'єднуватися з іншими адвокатами в колегії, адвокатські фірми, контори та інші адвокатські об'єднання, які діють відповідно до цього Закону та статутів адвокатських об'єднань [2].

У Рішенні Конституційного Суду України від 30.09.2009 № 23-рп/2009 наголошується, що право особи на правову допомогу, закріплене статтею 59 Конституції України, є одним з конституційних, невід'ємних прав людини і має загальний характер: відповідно до частини першої цієї статті "кожен має право на правову допомогу", при цьому поняття "кожен" охоплює громадян України, іноземців та осіб без громадянства, які перебувають на території України, а здійснення права на правову допомогу засновується на дотриманні принципів рівності усіх перед законом та відсутності дискримінації за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками [3].

Призначення адвокатури в онтологічному вимірі полягає у тому, що вона утверджує права людини у бутті, опрідметнюючи такі права, як право на свободу та особисту недоторканність, право на життя, повагу до гідності тощо. При цьому важливого значення набуває діяльність адвокатури як професійного об'єднання. Звернемо увагу на рішення Конституційного суду України від 16.11.2000 № 13-рп/2000, згідно з яким неконституційними визнаються положення ст. 44 КПК України, за якими обмежується право на вільний вибір підозрюваним, обвинуваченим і підсудним як захисника своїх прав, крім адвоката, іншого фахівця у галузі права, який за законом має право на надання правової допомоги особисто чи за дорученням юридичної особи, а також аналогічне положення частини першої статті 268 Кодексу України про адміністративні правопорушення. При винесенні рішення Конституційний суд звернув увагу на те, що ці положення суперечать положенню частини третьої статті 42 Конституції України про забезпечення державою захисту конкуренції у підприємницькій діяльності [4].

Зауважимо, що онтологічні засади адвокатури перебувають у щільному взаємозв'язку з економічними параметрами, які, своєю чергою, пов'язані з аксіологією. У рішенні Конституційного Суду України від 30.09.2009 № 23-рп/2009 зазначено: "Конституційне право кожного на правову допомогу за своєю суттю є гарантією реалізації, захисту та охорони інших прав і свобод людини і громадянина, і в цьому полягає його соціальна

значимість. Серед функцій такого права у суспільстві слід окремо виділити превентивну, яка не тільки сприяє правомірному здійсненню особою своїх прав і свобод, а й, насамперед, спрямована на попередження можливих порушень чи незаконних обмежень прав і свобод людини і громадянина з боку органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб. Правова допомога є багатоаспектною, різною за змістом, обсягом та формами і може включати консультації, роз'яснення, складання позовів і звернень, довідок, заяв, скарг, здійснення представництва, зокрема в судах та інших державних органах, захист від обвинувачення тощо. Вибір форми та суб'єкта надання такої допомоги залежить від волі особи, яка бажає її отримати" [3]. До того ж у ст. 5 Закону України "Про адвокатуру" вказуються конкретні види адвокатської діяльності, серед яких консультації та роз'яснення з юридичних питань, усні і письмові довідки щодо законодавства, складання заяв, скарг та інших документів правового характеру; здійснення представництва в суді, інших державних органах, перед громадянами та юридичними особами; подання юридичної допомоги підприємствам, установам, організаціям; здійснення правового забезпечення підприємницької та зовнішньоекономічної діяльності громадян і юридичних осіб, виконання своїх обов'язків відповідно до кримінально-процесуального законодавства у процесі дізнання та попереднього слідства, а також інше, передбачене законодавством [2].

Розглядаючи онтологічний вимір права, буття права як особливої реальності, необхідно осмислювати діяльність адвокатури як такого професійного об'єднання, яке базується на ціннісних основах права. Особливістю права як особливої реальності є те, що, на відміну від звичайної реальності, правова має свої межі, власну матерію та суб'єктивні закони. У правовій реальності об'єктивується поняття права, але водночас воно опредмечується й у реальності звичайній. При цьому базові поняття права інтегруються у правову реальність так само, як базові поняття правової реальності – у звичайну реальність. Так, Р. Циппеліус, осмислюючи поняття права, наголошував на необхідності розгляду права як структури фактичної впорядкованості, а водночас структури приписів та здійсненого нормативного порядку [13, с. 11 – 27]. У цьому контексті онтологічні засади права не можуть розглядатися відокремлено від аксіологічних, а ціннісні засади адвокатури осмислюватися ізольовано від буття права як онтологічної реальності.

Р. Циппеліус прагнув пояснити дескриптивно-прескриптивну природу правої реальності у її єдності та конфлікті. Право як структура фактичної упорядкованості, а отже і правова реальність як така, що будується на принципах фактичної упорядкованості, змушені зводитись до права як звичайної регулярності зовнішніх дій, що не враховує різниці між належним і сущим, дійсністю і ймовірністю. Гіпотеза, що не підтверджується, вважає Р. Циппеліус, підлягає заміні – прескриптивне уявлення діятиме і там, де існує дія протилежна йому [6, с. 28]. Правова реальність, на його думку, має характеризуватись інтерсуб'єктивним смисловим наповненням права, його прескриптивністю та установленням правових норм через суспільно релевантні потреби та співвідношення сил, функціонування у полі правової реальності зумовлюється соціологічною дійсністю.

На прикладі рішень Конституційного суду з приводу визнання неконституційними деяких положень Кримінально-процесуального Кодексу та Кодексу про адміністративні правопорушення України, стає очевидним, що існують певні невідповідності у сфері захисту права особи на правову допомогу у контексті дотримання положень ст. 59 Конституції України та прийнятих Україною міжнародно-правових зобов'язань відповідно до положень Загальної декларації прав людини 1948 року, Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Міжнародного пакту про громадянські і політичні права 1966 року. У цьому контексті право на правову допомогу повинне розглядатися як таке, що містить у собі вимогу діяльності адвокатури на принципах верховенства закону, незалежності, демократизму, гуманізму і конфіденційності.

Висновок. Осмислюючи діяльність адвокатури як добровільного професійного громадського об'єднання, доходимо висновку, що адвокатура повинна функціонувати не лише як елемент громадянського суспільства, а й як об'єднання аксіологічного характеру. Цей аспект діяльності адвокатури проявляється у бутті права як реальності, що пов'язана з економічною сферою та ціннісними засадами права.

Література:

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР : Електронний ресурс. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр>
2. Закон України "Про адвокатуру" від 19.12.1992 № 2887-ХІІ (редакція від 02.05.2011) : Електронний ресурс. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2887-12>
3. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Голованя Ігоря Володимировича офіційного тлумачення положень статті 59 Конституції України (справа про право на правову допомогу) від 30.09.2009 № 23-рп/2009: Електронний ресурс. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v023p710-09>
4. Рішення Конституційного Суду України "Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Солдатово Геннадія Івановича щодо офіційного тлумачення положень статті 59 Конституції України, статті 44 Кримінально-процесуального кодексу України, статей 268, 271 Кодексу України про адміністративні правопорушення (справа про право вільного вибору

захисника) від 16.11.2000 № 13-рп/2000 : Електронний ресурс. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v013p710-00>

5. Постанова Пленуму Верховного суду України "Про застосування законодавства, яке забезпечує право на захист у кримінальному судочинстві" від 24.10.2003 № 8. : Електронний ресурс. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0008700-03>

6. Циппеліус Р. Філософія права / Райнгольд Циппеліус ; [пер. з нім. Є. М. Приченій]. – К. : Тандем, 2000 – 299 с.

7. Бірюкова А.М. Теоретичні та практичні питання забезпечення адвокатом права обвинуваченого на захист / А.М. Бірюкова // Вісник Академії адвокатури України. – 2010. – № 3. – С. 58 – 66.

8. Козьмініх А. В. Адвокатура як інститут громадянського суспільства в сучасній науці / А. В. Козьмініх // Актуальні проблеми політики. – Одеса: «Фенікс», 2009. – Вип. 36. – С. 228 – 235.

9. Нікітченко В. В. Адвокатура України в контексті забезпечення конституційного права людини і громадянина на захист і правову допомогу / В. В. Нікітченко // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ № 3 (54) 2011. – http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/vkhnuvs/2011_54/54/31.pdf

10. Попелюшко В. О. Виникнення та інституційне становлення адвокатури Франції / В. О. Попелюшко // Адвокат. – 2011. – № 1. – С. 9 – 13.

УДК 347.1

О.М. Шерман

д.п.н., доцент,

Львівський університет бізнесу та права

М.А. Алексєєнко

д.і.н., професор,

Львівський університет бізнесу та права

ПРОЦЕСУАЛЬНО-ПРАВОВЕ СТАНОВИЩЕ ПРЕДСТАВНИКА В ПРОВАДЖЕННІ ЦИВІЛЬНИХ СПРАВ В СУДІ ПЕРШОЇ ІНСТАНЦІЇ

Стаття присвячена аналізу особливостей процесуально-правового становища представника в суді першої інстанції. Аналізуючи чинне законодавство, автор доходить висновку, що соціальне значення представництва розкривається в такій його характеристиці, як вплив громадянського суспільства на захист благ і цінностей людини.

Ключові слова: суд, представництво, адвокат, цивільна справа, цивільне судочинство.

Статья посвящена анализу особенностей процессуально-правового положения представителя в суде первой инстанции. Анализируя действующее законодательство, автор приходит к выводу, что социальное значение представительства раскрывается в такой его характеристике, как влияние гражданского общества на защиту благ и ценностей индивида.

Ключевые слова: суд, представительство, адвокат, гражданское дело, гражданское судопроизводство.

The article is sanctified to the analysis of features of judicial position representative in a trial court. Analysing a current legislation, an author comes to the conclusion, that the social value of representative office opens up in such his description, as influence of civil society on defence of blessing and values of individual.

Keywords: court, representative office, advocate, civil case, civil rule-making.

Постановка проблеми. Актуальність теми дослідження обумовлена насамперед значенням судового представництва в аспекті зміцнення гарантій конституційного права громадян на судовий захист, а також гарантій реалізації в цивільному процесі принципів законності, змагальності і процесуальної рівності сторін при розгляді цивільних справ. Конституцією України не лише закріплені права та свободи громадян, а й визначені гарантії їх здійснення, до яких належить і закріплене в Конституції РФ право громадян на судовий захист. Якнайповнішому здійсненню права громадян на судовий захист значною мірою сприяє кваліфікована юридична допомога, яка може виявлятися у різних формах, у тому числі і у формі судового представництва у цивільних справах.

Представництво – це врегульована законом діяльність однієї особи від імені й в інтересах іншої особи в цивільному судочинстві. Представництво в цивільному процесі є процесуальним засобом реалізації громадянами права на судовий захист від посягань на честь і гідність, життя, здоров'я, на особисту свободу і майно [1, с.26].